

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Попелишкіна Анастасія Володимирівна

Методичні рекомендації

**ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ БАКАЛАВРІВ З
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ (ДИЗАЙН) У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ
ПІДГОТОВКИ**

Полтава, 2023

Попелишкіна А. В. Формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. 21 с.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. Проблема формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн)у педагогічній науці	4
2. Вітчизняний та зарубіжний досвід формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти	6
3. Структура та особливості формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн).....	9
4. Модель формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки.....	13
5. Організаційно-методичне забезпечення формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки	17
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	21

ВСТУП

Сучасний стан українського суспільства, процеси, що проходять у політичному, економічному та духовному житті країни, спонукають по-новому поглянути на проблеми формування культури особистості майбутнього фахівця у ЗВО. Сьогодні все більше усвідомлюється необхідність у спеціалістах нового типу, здатних до самореалізації та функціонування у нових соціально-економічних умовах, що поєднують у собі високий рівень культури, освіченості, професійної компетентності.

Сучасне культурне суспільство висуває перед майбутніми фахівцями завдання, розв'язання яких потребує високого рівня сформованості педагогічної культури, яка заснована на раціональній інтеграції традиційних та інноваційних аспектів фахової підготовки. Це відноситься до професійної підготовки бакалаврів професійної освіти (дизайн), які мають бути підготовленими до освітньої діяльності в закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

Об'єктивна необхідність підготовки педагогів, які мають високий рівень педагогічної культури, диктується запитами суспільства, а педагогічна теорія та практика її формування нині недостатньо розроблені. Це обумовлює актуальність формування педагогічної культури бакалаврів професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки.

Мета методичних рекомендацій – на основі цілісного наукового аналізу визначити теоретико-методичні засади та, обґрунтувати цілісну модель формування педагогічної культури бакалаврів професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки.

Практичне значення методичних рекомендацій визначається розробкою та впровадженням у фахову підготовку майбутніх педагогів навчального змістового модуля «Педагогічна культура бакалаврів з професійної освіти (дизайн)» підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр», структури та особливостей її формування для застосування у професійно-педагогічній діяльності викладачами факультетів підготовки фахівців для ЗП(ПТ)О з метою впровадження спроектованої моделі формування педагогічної культури у освітню діяльність.

1. Проблема формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн)у педагогічній науці

Сучасним Стандартом вищої освіти України спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціальностями) актуалізується формування у майбутніх фахівців здатності зберігати та примножувати культурні цінності і досягнення суспільства. Це вимагає сформованості у здобувачів вищої професійної освіти комплексу особистісно-професійних якостей та цінностей педагогічної культури, що сприятиме підготовці компетентних спеціалістів, здатних до адаптації до викликів сучасної професійної освіти.

Підготовка фахівців для освітньої діяльності з навчання кваліфікованих робітників та технічних працівників сфери послуг та торгівлі установ, підприємств та організацій, за вимогами ДК 003:2010 (2022), здатних до адаптації у мінливих економічних умовах, оперативного реагування на вимоги сучасного ринку праці, підготовлених до неперервного подальшої особистісно-професійної самореалізації та саморозвитку задекларована Законами України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (1998), Національною рамкою кваліфікацій (2011), Стандартом вищої освіти України за спеціальністю 015 Професійна освіта (2019).

Проблеми підготовки високоосвічених фахівців галузі професійної освіти (дизайн) комплексно розглядаються в сучасних наукових розвідках філософів освіти, педагогами та психологами. Загальні питання професійної підготовки фахівців є предметом досліджень вітчизняних учених (А. Алексюк, І. Бех, С. Гончаренко, Н. Ничкало, В. Радкевич та ін.). Концептуальні засади професійної освіти майбутніх фахівців у педагогічних ЗВО у контексті фахової підготовки вивчалися І. Зязюном, Л. Кравченко, Є. Куликом, В. Циною, Н. Яремакою та ін. Формування педагогічної культури майбутніх фахівців було предметом досліджень В. Беніна, В. Буряк, В. Гриньової, В. Зеленого, О. Пономарьова, О. Онаць, П. Щербаня та ін. Особливості дизайн-освіти майбутніх фахівців розкриваються в дослідженнях Є. Антоновича, М. Близнюка, М. Курача, Н. Орлової, Л. Оршанського, В. Сидоренка, І. Савенка, Ю. Срібної, В. Тименка, А. Цини та ін.

В зазначених вище дослідженнях прослідковуються визнання науковцями необхідності педагогічного проєктування інноваційних моделей навчання, відповідно до закономірностей фахової діяльності у сфері професійної освіти та ідеї формування педагогічної культури особистості здобувача освіти. Проведене нами вивчення науково-педагогічних досліджень із проблем вищої педагогічної освіти майбутніх фахівців сфери професійної освіти вказує на часткове недооцінювання потенціалу навчальних дисциплін, спрямованих на фахову підготовку, у розв'язанні актуальних завдань формування педагогічної культури бакалаврів професійної освіти.

Провідною умовою саморозвитку та самореалізації особистості гуманістичною концепцією вищої освіти в наукових розвідках Г. Балла, А. Боднара, Ю. Макаренко, Ю. Бойчука, І. Зязюна, В. Кременя, О. Отич,

О. Пехоти, О. Шевнюк проголошуються реалізація гуманітарних освітніх функцій шляхом розвитку необхідних для суспільного життя духовних здібностей та сил, формування відповідних до соціальних умов суспільства ціннісних орієнтацій, створення сприятливих умов для оптимальної інтеграції професійного і духовного самоствердження та самовираження, оволодіння засобами досягнення особистісно-індивідуальної творчості, моральної та інтелектуальної свободи.

Гуманізація вищої професійно-педагогічної освіти актуалізує застосування культурологічної освітньої парадигми (Колісник; Масол; Миропольська; Рудницька; Шевнюк), яка ґрунтується на ідеях сприйняття здобувачами освіти досвіду культури, підготовці майбутніх фахівців на засадах оволодіння ними цінностями та культурними надбаннями суспільства з подальшим залученням до творення нових культурних цінностей. Закладені Л. Виготським та розвинуті І. Зязюном ідеї культурно-історичної освітньої парадигми, за якими культура розглядається, у першу чергу, як якість особистості людини, ознака її індивідуальності і тільки потім, як характеристика людства та суспільства.

Гармонійне поєднання культурологічної та гуманітарної освітніх парадигм у фаховій підготовці бакалаврів професійної освіти (дизайн) забезпечує індивідуальне опанування кожним здобувачем освіти професійними знаннями, вміннями, ціннісними ставленнями та прагненнями до самовдосконалення й саморозвитку своєї педагогічної культури.

Оновлений сучасною психолого-педагогічною наукою підхід до розуміння процесу фахової підготовки бакалаврів професійної освіти (дизайн) дав нам змогу визначити пріоритетні для формування їхньої педагогічної культури положення та ідеї особистісно орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного, інтегративного, системного, акмеологічного та аксіологічного методологічних підходів.

Узагальнений розгляд методологічних основ нашого дослідження, як комплексу умов формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн), засвідчує, що в рамках інтеграції культурологічної та гуманітарної освітніх парадигм особистісно орієнтований методологічний підхід забезпечує індивідуалізацію творчого стилю освітньо-професійної діяльності майбутніх фахівців, актуалізацію суб'єктивного культурного і педагогічного досвіду кожного здобувача освіти в освітньому просторі цілісного фахового формування та самоосвіти кожної особистості. Діяльнісний підхід орієнтує фахову підготовку бакалаврів професійної освіти (дизайн) на активну практичну предметно-перетворювальну діяльність, набуття ними життєвого досвіду, здатності до його практичного застосування. Компетентнісний підхід обумовлює формування у бакалаврів професійної освіти (дизайн) здатності до ефективно-професійно-педагогічної діяльності у її стандартних та нетипових ситуаціях, прийняття оптимальних фахових рішень. Інтегративний підхід дає змогу створювати цілісний зміст фахової підготовки бакалаврів професійної освіти (дизайн), формування у них об'єднаних знань,

передбачає взаємозв'язок теоретичних та практичних результатів навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти. Культурологічний методологічний підхід забезпечує діяльнісний характер та суб'єктність культурного розвитку особистості, формування в неї системи норм естетики, естетичного світогляду та ціннісної спрямованості. Акмеологічний методологічний підхід сприяє поетапному досягненню особистістю вершин і досконалості у різновидах фахової діяльності, самоусвідомленню свого місця та змісту професійної діяльності за фахом. Аксиологічний методологічний підхід орієнтує формування педагогічної культури бакалаврів професійної освіти (дизайн) на становлення системи фахових цінностей, передачу накопиченого власного культурного досвіду іншим, забезпечує розуміння тих принципів та цінностей, якими визначаються завдання, зміст, організаційні форми і методи галузі професійної освіти за спеціалізацією дизайн. Системний підхід орієнтує розгляд формування педагогічної культури бакалаврів професійної освіти (дизайн) з точки зору цілісної системи та взаємодії складових елементів процесу фахової підготовки на загальнотеоретичному (методологічний) і практичному (прикладний) рівнях.

2. Вітчизняний та зарубіжний досвід формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти

Вітчизняна ринкова економіка висуває до фахівців галузі освіти суспільні вимоги щодо розвитку особистості педагога-фахівця, який повинен володіти здатністю до ефективної адаптації до сучасного освітнього простору, ефективно реалізуючи свої індивідуальні нахили та здібності у педагогічній діяльності.

Формування педагогічної культури фахівців галузі професійної освіти традиційно здійснюється за трьома етапами:

- здійснення теоретичної навчальної діяльності з опанування необхідними обсягами психолого-педагогічних знань, формування педагогічної ерудиції;

- квазіпрофесійне практико-орієнтоване теоретичне навчання майбутніх фахівців шляхом навчального моделювання на практичних заняттях типових ситуацій майбутньої фахової діяльності, сприяючи набуттю професійної компетентності;

- освітньо-професійна діяльність за вимогами реально існуючих соціально-професійних відносин за фахом, сприяючи розвитку педагогічних здібностей, опануванню педагогічною технікою, формуванню педагогічного такту, вмінь щодо володіння своїми емоціями та почуттям, опануванню інноваційним педагогічним досвідом.

На молодших курсах майбутніх бакалаврів професійної освіти (дизайн) знайомлять з системою педагогічних знань. Під час подальшого опанування навчально-професійною діяльністю студенти набувають практичних навичок фахово-педагогічного спілкування в процесі професійної діяльності, оволодіваючи ціннісними ідеалами, орієнтаціями та моделями поведінки за

фахом. Такий процес формування педагогічної культури полегшує адаптацію майбутніх педагогів професійного навчання до фахової діяльності, підвищує їхню конкурентоспроможність, сприяє виявам їхньої індивідуальності.

Аналіз результатів опитування студентів та викладачів дизайн-освітньої галузі дає змогу визначити певну суперечність між соціальним замовленням суспільства щодо високого рівня сформованості складових їхньої педагогічної культури та недостатньою сформованістю цієї особистісної якості в існуючій освітній практиці у фахівців та здобувачів освіти спеціальності 015.00 Професійна освіта (дизайн).

Аналіз результатів опитування студентів та викладачів дизайн-освітньої галузі дає змогу визначити певну суперечність між соціальним замовленням суспільства щодо високого рівня сформованості складових їхньої педагогічної культури та недостатньою сформованістю цієї особистісної якості в існуючій освітній практиці у фахівців та здобувачів освіти спеціальності 015.00 Професійна освіта (дизайн).

Для визначення шляхів подолання виявленої суперечності ми здійснили аналіз практичного досвіду фахової підготовки бакалаврів з професійної освіти (дизайн). Зміст та структура професійної підготовки цих здобувачів освіти регламентується Стандартом вищої освіти України за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2019), навчальними планами, робочими програмами, силабусами та навчально-методичним забезпеченням навчальних дисциплін.

Вивчення змісту Стандартом вищої освіти України за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2019) вказує на відсутність у ньому конкретної мети щодо формування педагогічної культури майбутніх фахівців. Культурологічна спрямованість їхнього навчання і виховання обмежується формуванням загальних компетентностей щодо примноження культурних цінностей і досягнень суспільства засобами предметної області, поцінування та поваги мультикультурності. Серед програмних результатів навчання задекларовано розуміння особливостей співпраці, взаємодії, комунікації в міжнародному професійному та культурному контекстах, володіння культурою мовлення, здатність обирати комунікаційні стратегії у спілкуванні з окремими особами та групами. У Стандарті недостатньо висвітлено гуманістичну і культурологічну спрямованість підготовки бакалаврів з професійної освіти, якими передбачено підготовку майбутніх фахівців до створення культурних і педагогічних цінностей, перш за все – особистості майбутнього фахівця галузі професійної освіти.

Проблема формування педагогічної культури здебільшого покладається, за освітньо-професійною програмою «Професійна освіта (дизайн)» (2022), на вивчення навчальних дисциплін «Педагогіка» та «Основи педагогічної майстерності», «Методика виховної роботи» та «Теорія і методика професійної освіти». У цих дисциплінах у першу чергу реалізується процес формування

задекларованих Стандартом вищої освіти України за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2019) загальних компетентностей і програмних результатів навчання, пов'язаних із формуванням педагогічної культури. Водночас слід зазначити, що тематика цих курсів визначається перевагою абстрактного характеру викладання без врахування специфіки фахової орієнтації на здобувачів освіти. Закономірності процесу навчання та виховання професійної освіти учнівської молоді в них представлені безвідносно до специфічних особливостей дизайн-освітньої діяльності.

Спостереження за освітньою діяльністю студентів під час вивчення фахових навчальних дисциплін вказують на те, що сформованість їхньої педагогічної культури не носить системного характеру, а зводиться лише до відтворення її окремих складових. Недостатньо підготовлені випускники-бакалаври з професійної освіти (дизайн) до реалізації актуальних культурно-просвітницьких функцій викладача закладу професійно-технічної освіти. З одного боку це можна пояснити складністю процесу такої фахової підготовки в сучасних нестабільних умовах вітчизняної освіти, її залежністю від обізнаності випускників у теоретико-методологічних засадах дизайн-освітньої діяльності, володіння необхідними для цього вміннями та навичками прояву складових педагогічної культури.

Отже, аналіз вітчизняних Державних стандартів, освітньо-професійних програм, навчально-методичного забезпечення фахової підготовки бакалаврів професійної освіти (дизайн), опитування учасників освітнього процесу і випускників, досвід особистих спостережень дає змогу нам виявити низку тенденцій, якими характеризується цей процес:

- необхідність реалізації комплексного підходу до проблеми формування педагогічної культури майбутніх фахівців, спрямовуючи всі ланки та складові, в тому числі і фахової підготовки, на досягнення провідної мети дослідження – підготовку викладачів для професійно-технічної освіти з високим рівнем сформованості педагогічної культури;

- недостатньо повне використання можливостей фахових навчальних дисциплін для формування педагогічної культури студентів;

- наявність значних потенційних можливостей навчальної та виробничої педагогічної практики з орієнтацією на модель викладача з високою педагогічною культурою, яка як діяльнісне поняття ефективно може формуватися тільки в процесі освітньої та практичної діяльності за фахом;

- використання різноманітних методів, організаційних форм і засобів формування педагогічної культури майбутніх фахівців дизайн-освітньої діяльності;

- необхідність врахування сучасних досягнень психолого-педагогічної науки, її суміжних галузей та позитивного, перевіреного практикою інноваційного педагогічного досвіду.

В питаннях удосконалення процесу формування педагогічної культури вітчизняних майбутніх фахівців професійної освіти важливе значення також має урахування позитивного досвіду підготовки цього виду за кордоном.

Аналіз формування педагогічної культури майбутніх педагогічних працівників у процесі фахової підготовки в зарубіжних країнах дає можливість зробити висновок про особливу увагу, що надається власним особистісним характеристикам учасників освітнього процесу (у країнах Америки), опануванню такими автентичними складовими педагогічної культури, як ціннісні ставлення, норми, принципи та практики і культура мовлення (країни Європи), характеру навчальних дисциплін, мовній компетентності і культурній обізнаності учасників освітнього процесу (країни Азії), створюючи необхідні передумови для досліджуваної нами особистісної якості, які забезпечують розвиток у здобувачів вищої освіти здатності до культурно-педагогічного саморозвитку і самореалізації.

В результаті вивчення досвіду формування педагогічної культури студентів у процесі фахової підготовки в країнах Азії, Америки та Європи, можна зробити висновки, що системи освіти більшості країн світу зорієнтована на реалізацію культурологічної та гуманістичної освітніх парадигм, метою яких є не тільки набуття, використання і передача знань іншим, а й реалізація гуманітарних освітніх функцій шляхом розвитку необхідних для суспільного життя духовних здібностей та сил, формування відповідних до соціальних умов суспільства ціннісних орієнтацій, створення сприятливих умов для оптимальної інтеграції професійного і духовного самоствердження та самовираження, оволодіння засобами досягнення особистісно-індивідуальної творчості, моральної та інтелектуальної свободи.

Врахування позитивного досвіду закордонної фахової підготовки майбутніх фахівців допоможе, на наш погляд, удосконаленню вітчизняного процесу формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн), сприятиме уточненню сучасних суспільних вимог й об'єктивних передумов удосконалення та реформування фахової підготовки цих здобувачів освіти.

3. Структура та особливості формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн)

На підставі аналізу наукових праць до ключових компетентностей, характерних для бакалаврів з професійної освіти (дизайн), нами віднесені такі складові педагогічної культури: комунікативна компетентність з володіння усною та письмовою комунікацією; соціальна компетентність як здатність до критичного осмислення, оцінювання, планування та організації освітньо-професійної діяльності, готовність до співпраці та співтворчої взаємодії з учасниками освітнього процесу; інформаційна компетентність щодо здатності до пошуку, обробки та використання фахової інформації. Тому, до змісту ОПП

підготовки бакалаврів з професійної освіти (дизайн) повинні входити ключові компетентності, що сприяють формуванню та розвитку їхньої педагогічної культури.

Виходячи з розуміння складників педагогічної культури як змінюваних у часі її функціональних ознак та функцій, за схемою на рисунку 1, на засадах особистісного і діяльнісного методологічних підходів, уточнено структуру досліджуваного нами феномену як ключової культурної компетентності, за визначеними напрямками, видами та цілями педагогічної діяльності у наукових дослідженнях.

Рис. 1. Структура педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн).

Як бачимо зі схеми на рис. 1, здебільшого дослідниками виділяються дві групи компонентів педагогічної культури, як специфічного професійного явища та системного утворення: складові професійно-педагогічної діяльності педагога та його особистісні якості.

Виділення компонентів предмету нашого дослідження дає нам змогу визначити під педагогічною культурою бакалаврів з професійної освіти (дизайн) здатність фахівця до застосування нагромадженого людством досвіду використання методів вивчення учнів, педагогічної етики, гуманних засад виховання та мовної культури, виявів ціннісних ставлень, відповідальності,

педагогічної спрямованості та майстерності у розвитку традиційних та створенні нових освітньо-культурних цінностей шляхом індивідуального творчого використання фахових знань свого предмету, інтелектуальних, моральних та фізичних особистісних якостей, неперервного самовдосконалення та саморозвитку з метою ефективного розв'язання педагогічних завдань із надання здобувачам якісної професійної освіти. З опорою на представлені вище уніфіковані результати теоретичного дослідження та авторське визначення дефініції *педагогічна культура бакалаврів з професійної освіти (дизайн)* спробуємо здійснити власне трактування основних компонентів цієї особистісної якості: мотиваційно-ціннісний, культурно-пізнавальний та діяльнісно-практичний, які проілюстровані на рисунку 2.

Рис. 2. Структурно-функціональна схема педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн)

Мотиваційно-ціннісний компонент характеризується: усвідомленням бакалаврів з професійної освіти (дизайн) суспільної цінності педагогічної культури у дизайн-освітній діяльності; чіткою мотивацією й вираженістю потреб у самоосвітній діяльності та саморозвитку; орієнтацією на формування індивідуального власного стилю дизайн-освітньої діяльності; гнучкою адаптацією до динамічних вимог сучасної професійно-технічної освіти; готовністю до виявів критичності, креативності, системності та гнучкості у дизайн-освітній діяльності.

Культурно-пізнавальний компонент визначається: готовністю бакалаврів з професійної освіти (дизайн) до розвитку педагогічної культури у процесі фахової підготовки; пізнавальною активністю і рефлексією в опануванні нагромадженим людством досвідом використання надбань педагогічної культури; знанням свого фаху; умінням інтерпретувати шляхи індивідуального творчого використання фахових знань, інтелектуальних, моральних та фізичних особистісних якостей, неперервного самовдосконалення та саморозвитку.

Діяльнісно-практичний компонент характеризується спроможністю майбутніх фахівців до розуміння способів ефективного розв'язання педагогічних завдань із надання здобувачам якісної професійної освіти; володіння методами вивчення дитини, педагогічною етикою, гуманними засадами у вихованні та мовною культурою; доцільним використанням індивідуальних загальнокультурних, інтелектуальних, моральних та фізичних якостей, фахових знань і вмінь; здатністю розвитку традицій педагогічної культури, створення нових культурно-педагогічних цінностей і способів культуротворчої педагогічної діяльності.

Вивчення проблеми формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки потребує обґрунтування способів розробки, впровадження та оцінювання цієї особистісної якості як важливого результату професійної підготовки фахівців.

З опорою на результати теоретичного аналізу та пілотажного дослідження нами сформульовані критерії ефективності формування педагогічної культури бакалаврів із професійної освіти (дизайн):

- ціннісно-мотиваційний, визначає стійкість фахової мотивації, яка відповідає функціям та цілям дизайн-освітньої діяльності, відображає провідні цінності педагогічної культури та ступінь усвідомлення її ролі у процесі фахової підготовки;

- пізнавально-змістовий, узагальнює особистісний досвід педагогічної культури у вимірах фахової підготовки у єдності теоретико-практичних знань, умінь та навичок;

- операційно-діяльнісний, визначає стан використання набутого досвіду педагогічної культури на шляху самовдосконалення і самореалізації індивідуальної дизайн-освітньої фахової діяльності.

На підставі отриманих теоретичних даних та результатів пілотажного опитування випускників та студентів-бакалаврів із професійної освіти (дизайн), нами обґрунтовано рівні сформованості їхньої педагогічної культури: початковий, середній, достатній і високий.

На *початковому рівні* майбутні бакалаврів з професійної освіти (дизайн) володіють поверхневими знаннями у галузі педагогічної культури, мають загальні уявлення з нагромадженого людством досвіду використання надбань педагогічної культури.

Середній рівень вияву педагогічної культури визначається репродуктивною сформованістю знань щодо шляхів індивідуального творчого використання фахових знань, інтелектуальних, моральних та фізичних

особистісних якостей, епізодичними виявами пізнавальної активності і рефлексії в опануванні нагромадженим людством досвідом використання надбань педагогічної культури.

Достатній рівень сформованості педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) характеризується умінням студентів ефективно вирішувати педагогічні завдання із надання здобувачам якісної професійної освіти, здатністю передбачати потенційно-можливі ускладнення під час виконання освітньо-фахових завдань, доцільним використанням індивідуальних загальнокультурних, інтелектуальних, моральних та фізичних якостей, фахових знань і вмінь у нових ситуаціях.

Високий рівень визначається вміннями розв'язання проблем із надання здобувачам якісної професійної освіти, стійкими потребами у самоосвітній діяльності та саморозвитку педагогічної культури у процесі фахової підготовки.

4. Модель формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки

Розкриттю сутності завдань, змісту та процесу формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки суттєво сприяє використання моделювання цього процесу. Використання педагогічного моделювання сприяло отриманню нами об'єктивної інформації щодо проєктування і розробки цілей, змісту, методів та засобів фахової підготовки бакалаврів з професійної освіти (дизайн) з наперед заданими, очікуваними рівнями сформованості педагогічної культури.

Проектована нами модель формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки є структурно-функціональною, оскільки в її основу покладено суттєві взаємозв'язки та взаємовідносини між її важливими структурними компонентами (блоками).

Практичне проєктування структурно-функціональної моделі формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки передбачає виділення у її складі ряду взаємопов'язаних структурних блоків (див. рис. 3).

У концептуально-цільовому блоці розкрито соціальне замовлення у вигляді якісної фахової підготовки бакалаврів з професійної освіти (дизайн) на засадах Стандарті вищої освіти України за спеціальністю 015 Професійна освіта (2019). Метою задекларовано формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки. Серед основних завдань зазначимо забезпечення здатності фахівця до застосування нагромадженого людством досвіду використання методів вивчення учнів, педагогічної етики, гуманних засад виховання та мовної культури, виявів ціннісних ставлень, відповідальності, педагогічної спрямованості та майстерності у розвитку традиційних та створенні нових освітньо-культурних цінностей. В дослідженні визначено низку профілюючих методологічних підходів, якими забезпечується максимальне опанування студентами способами індивідуального творчого використання фахових знань свого предмету. До

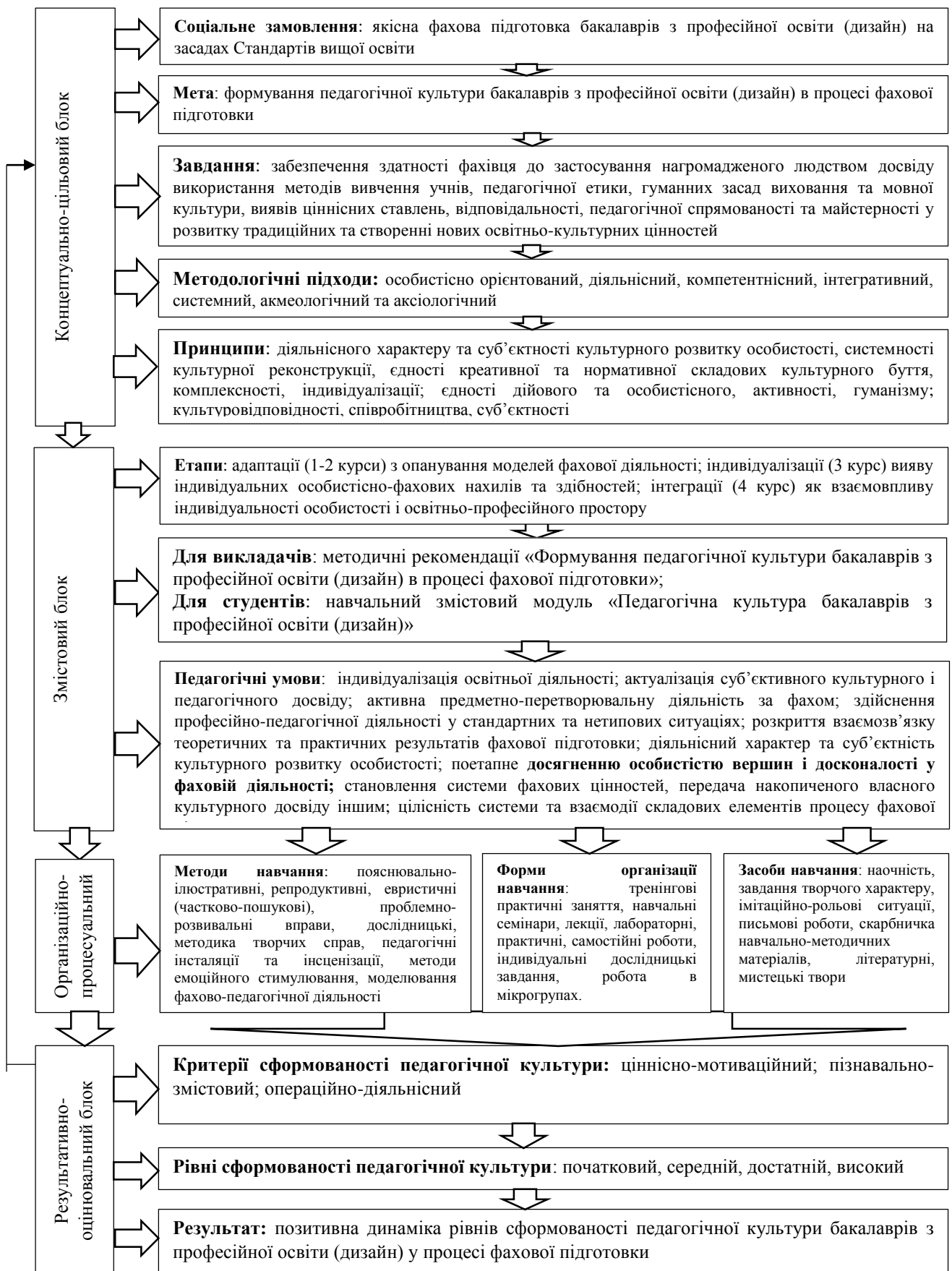

Рис. 3. Модель формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки

переліку таких перспективних підходів нами віднесено особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, інтегративний, системний, акмеологічний та аксіологічний методологічні підходи.

Серед принципів побудови моделі формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) нами, з опорою на дослідження, які виокремлюють найвагоміші для її формування, нами визначені принципи: інтеграції; діяльнісного характеру та суб'єктності культурного розвитку особистості; системності культурної реконструкції; єдності креативної та нормативної складових культурного буття; комплексності; індивідуалізації; єдності дійового та особистісного; активності; гуманізму; культуровідповідності; співробітництва; суб'єктності

Змістовий блок авторської структурно-функціональної моделі містить встановлені нами, за акмеологічним методологічним підходом, основні етапи формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки:

- адаптації (передбачає набуття особистістю нових ціннісних орієнтацій і форм соціалізації для формування просуспільних моделей фахової діяльності і поведінки);

- індивідуалізації (охоплює становлення особистісної суб'єктності майбутніх фахівців засобами прояву набутих компетентностей, індивідуальних особистісно-фахових нахилів та здібностей);

- інтеграції (виступає засобом мотивації особистісно-фахового саморозвитку шляхом взаємовпливів індивідуальності особистості і освітньо-професійного простору).

Змістовий блок моделі містить також навчальні матеріали для учасників освітнього процесу, опанування якими визначає ефективність формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки:

- для викладачів: рекомендації з формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки;

- для студентів: навчальна програма змістового модуля «Педагогічна культура бакалаврів з професійної освіти (дизайн)» підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 015.00 Професійна освіта (Дизайн).

У змістовому блоці моделі представлено комплекс педагогічних умов формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн). На підставі узагальнення методологічних основ нашого дослідження до визначальних педагогічних умов цього процесу нами віднесено:

- індивідуалізацію творчого стилю освітньо-професійної діяльності майбутніх фахівців;

- актуалізацію суб'єктивного культурного і педагогічного досвіду кожного здобувача освіти в освітньому просторі цілісного фахового формування та самоосвіти кожної особистості;

- орієнтацію фахової підготовки бакалаврів професійної освіти (дизайн) на активну практичну предметно-перетворювальну діяльність, набуття ними життєвого досвіду, здатності до його практичного застосування;
- формування у бакалаврів професійної освіти (дизайн) здатності до ефективної професійно-педагогічної діяльності у її стандартних та нетипових ситуаціях прийняття оптимальних фахових рішень;
- створення цілісного змісту фахової підготовки бакалаврів професійної освіти (дизайн) з формування у них об'єднаних знань, шляхом розкриття взаємозв'язку теоретичних та практичних результатів навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти;
- забезпечення діяльнісного характеру та суб'єктності культурного розвитку особистості, формування в неї системи норм естетики, естетичного світогляду та ціннісної спрямованості;
- сприяння поетапному досягненню особистістю вершин і досконалості у різновидах фахової діяльності, самоусвідомленню свого місця та змісту професійної діяльності за фахом;
- орієнтацію формування педагогічної культури бакалаврів професійної освіти (дизайн) на становлення системи фахових цінностей, передачу накопиченого власного культурного досвіду іншим, забезпечення розуміння тих принципів та цінностей, якими визначаються завдання, зміст, організаційні форми і методи галузі професійної освіти за спеціалізацією дизайн;
- розгляд формування педагогічної культури бакалаврів професійної освіти (дизайн) з точки зору цілісної системи та взаємодії складових елементів процесу фахової підготовки на загальнотеоретичному (методологічний) і практичному (прикладний) рівнях.

Як показано на рис. 3, до організаційно-процесуального блоку увійшли методи (пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, евристичні (частково-пошукові), проблемно-розвивальні вправи, дослідницькі, методика творчих справ, педагогічні інсталяції та інсценізації, методи емоційного стимулювання, моделювання фахово-педагогічної діяльності), організаційні форми (тренінгові практичні заняття, навчальні семінари, лекції, лабораторні, практичні, самостійні роботи, індивідуальні дослідницькі завдання, робота в мікрогрупах.) та засоби (наочність, завдання творчого характеру, імітаційно-рольові ситуації, письмові роботи, скарбничка навчально-методичних матеріалів, літературні, мистецькі твори), які більш детально будуть детально нами представлені у третьому розділі дисертаційної роботи в ході опису практичних шляхів формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки.

Результативно-оцінювальний блок авторської структурно-функціональної моделі включає компоненти педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) (мотиваційно-ціннісний, культурно-пізнавальний та діяльнісно-практичний), критерії (ціннісно-мотиваційний, пізнавально-змістовий та операційно-діяльнісний) та рівні її сформованості (початковий, середній, достатній і високий). Очікуваним результатом впровадження спроектованої

моделі в процес фахової підготовки нами задекларовано позитивну динаміку сформованості педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн).

5. Організаційно-методичне забезпечення формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки

Практична реалізація формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) передбачала, крім навчання фаховим навчальним дисциплінам, впровадження розробленого нами навчального змістового модуля «Педагогічна культура бакалаврів з професійної освіти (дизайн)».

Тривалість і складність процесу формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) у процесі фахової підготовки потребують, щоб упродовж всього періоду навчання на бакалаврському рівні вищої освіти цикл дисциплін фахової підготовки забезпечував достатньою мірою формування окремих структурних компонентів педагогічної культури студентів.

У таблиці 1 представлено логіку цілей змістового наповнення процесу формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) у процесі фахової підготовки, яка за обґрунтованими нами методологічними підходами доцільно відповідає спроектованій нами моделі цього процесу. Така структурно-логічна таблиця ілюструє внесок окремих фахових навчальних дисциплін у формування складових педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн). Нею розкривається процес наскрізного та всебічного формування знань, умінь та ціннісних ставлень студентів, застосування фахово-наукового змісту кожної окремої початкової дисципліни для формування педагогічної культури, забезпечення мотивації здобувачів до опанування нею.

Таблиця 1

Логічні цілі формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) засобами освітніх компонентів фахової підготовки

Назви освітніх компонентів	Мета формування педагогічної культури
Психологія	Здатність здобувачів приймати обґрунтовані рішення в освітній діяльності, зрозуміло доносити професійні знання, усвідомлення рівних можливостей і гендерних проблем її учасників, готовність до керування освітніми проектами, розуміння особливостей комунікації та співпраці в культурно-професійному аспекті
Педагогіка	Оволодіння навичками використання технологій комунікації, набуття здатності до застосування педагогічних методологічних підходів та технологій у освітній діяльності, реалізації освітніх стратегій за конкретними критеріями оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти
Методика	Набуття студентами здатності забезпечувати якість процесу

виховної роботи	виховання згідно спеціалізації, обирати ефективні шляхи вирішення проблем професійної діяльності, самостійно її організовуючи для досягнення передбачених освітнім стандартом результатів навчання
Основи педагогічної майстерності	Навички прийняття обґрунтованих рішень у непередбачуваних умовах з використання комунікаційних технологій для професійного розвитку учасників освітнього процесу
Нарисна геометрія та креслення	Формування у студентів здатності до опанування та примноження культурно-професійних цінностей здобувачів на засадах розвитку техніки та технологій, до прийняття ефективних рішень на підстав конструювання та удосконалення технологічного оснащення сфери дизайну
Історія мистецтв	Розуміння культурних цінностей, здатності до поцінування та поваги до мультикультурних цінностей, їхнього використання у педагогічній діяльності для формування в учнів, готовності накопичення, аналізу та інтерпретації культурно-мистецької інформації
Основи орнаментики	Опанування знаннями з проєктної діяльності у дизайн-освітній діяльності, розв'язання типових та творчих проєктних завдань, оволодіння художньо-графічними навичками сфери дизайну
Технічна естетика та ергономіка	Набуття здатність збереження та примноження культурних цінностей на засадах розуміння місця цієї предметної області у системі фахових знань із дизайн освіти, здійснення професійної діяльності за вимогами нормативних документів та стандартів, фундаментальних та прикладних наук
Технічна механіка	Розуміння закономірностей розвитку цієї предметної області, їхнього місця у розвитку техніки та технологій, здатності виконувати розрахунки технологічних процесів в галузі дизайну, розв'язувати типові завдання з проєктування об'єктів дизайну
Теорія і методика професійної освіти	Розвиток здатності до примноження цінностей педагогічної культури на засадах розуміння закономірностей розвитку теорії і методики професійної освіти, її місця у загальній системі знань про дизайн-освітню діяльність
Інформаційні технології у професійній освіті	Опанування системою знань і вмінь необхідних для прийняття необхідних рішень у мультикультурних умовах із використанням інформаційно-комунікаційних технологій, дотримуючись вимог законодавства, освітніх стандартів та нормативних документів
Архітектурно-дизайнерське матеріалознавство	Набуття здатності вчитися та оволодівати сучасними знаннями предметної області, орієнтуватися в ній на прогрес і досягнення, здійснюючи пошук, обробку інформації з властивостей різних конструкційних матеріалів, їхнього використання в дизайнерських проєктах
Дизайн і декоративне мистецтво	Навчання використанню знань із декоративного мистецтва у розв'язуванні дизайнерських завдань, пов'язаних із вибором матеріалів, художніх технік, інструментів та методів художньо-графічної діяльності
Історія науки, дизайну, техніки	Набуття знань із науково-культурних цінностей та досягнень суспільства на засадах розуміння історії та закономірностей розвитку техніки та технологій, здатності до поваги й цінування

	їхньої мультикультурної різноманітності
Художнє проектування та макетування в дизайні	Формування здатності до примноження культурних цінностей та досягнень суспільства, усвідомлення закономірностей розвитку цієї предметної області, готовності до опанування сучасними знаннями з проектування та макетування, використовуючи сучасні теорії та методології дизайн-освітньої діяльності
Комп'ютерна графіка в дизайні	Формування у студентів знань і вмінь, які пов'язані з оволодінням навичками використання інформаційно-комунікаційних технологій для проведення графічних розрахунків технологічних процесів у дизайні, збираючи, аналізуючи та інтерпретуючи інформацію цієї галузі
Основи виставкової діяльності	Навчання студентів збирання, аналізу та презентації культурних цінностей і досягнень дизайн-освітньої діяльності, виявляючи повагу та поцінювання мультикультурності та різноманітності у сфері дизайну, опанування комунікацією та співпрацею в культурному контексті
Професійна та практична підготовка	Оволодіння знаннями з примноження культурно-дизайнерських цінностей на основі опанування сучасними знаннями техніки та технологій, здійснюючи аналіз ефективності прийнятих проєктних рішень, пов'язаних із використанням і модернізацією устаткування та технологічного обладнання галузі дизайну

Керуючись напрацюваннями І. Бежа, В. Буряк, О. Гармаша, М. Гриньової, В. Зелюка, В. Лугового, О. Пономарьова, В. Радула, О. Рудницької, Т. Сидоренко, М. Скрипник, П. Щербаня, В. Ягупова з формування педагогічної культури фахівців, нами розроблено навчальну програму змістового модуля «Педагогічна культура бакалаврів з професійної освіти (дизайн)» підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 015.00 Професійна освіта (Дизайн) (2023). Структура змістового модуля визначається дидактичним упорядкуванням його навчального матеріалу у формі змістових субмодулів та тем.

Різноманітність структури та змісту ОПП спеціальності 015.00 Середня освіта (Дизайн) в сучасних педагогічних ЗВО, терміни опанування здобувачами освіти розробленим нами навчальним змістовим модулем визначалися нами індивідуально. Для цього нами використовувалась представлені у додатках З зміст та К логіка цілей формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) засобами освітніх компонентів фахової підготовки, навчальний зміст яких виступає в якості перед- і постреквізитів опанування пропонованим змістовим навчальним модулем. Аналіз цілей фахових освітніх компонентів, які є суголосними щодо мети і завдань навчального змістового модуля «Педагогічна культура бакалаврів з професійної освіти (дизайн)», визначає доцільним періодом його вивчення період до проходження перших виробничих педагогічних практик, але після опанування фундаментальних для формування педагогічної культури освітніх компонентів: психологія (2 семестр), педагогіка (3 семестр), методика виховної роботи (4 семестр), основи

педагогічної майстерності (5 семестр), теорія і методика професійної освіти (5 семестр), навчальна дизайнерська практика (6 семестр).

Отже, оптимальним для оволодіння студентами теоретичним основами формування педагогічної культури вважаємо 5 або 6 семестри. Навчальний змістовий модуль «Педагогічна культура бакалаврів з професійної освіти (дизайн)» може бути введений до змісту однієї з фахових навчальних дисциплін, які вивчатимуться у 5-6 семестрах, наприклад «Основи педагогічної майстерності», «Теорія і методика професійної освіти», «Професійно-практична підготовка» або «Технічна естетика і ергономіка».

Результати здійсненого нами, за методом теорії графів і матриць (Киверялг, 1980), аналізу логічної структури тематичного плану навчального змістового модуля «Педагогічна культура бакалаврів з професійної освіти (дизайн)» представлені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Логічна структура тематичного плану навчального змістового модуля
«Педагогічна культура бакалаврів з професійної освіти (дизайн)»

Змістові субмодулі та теми	Кількість годин			
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
ЗМІСТОВИЙ СУБМОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ БАКАЛАВРІВ З ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ (ДИЗАЙН).				
Тема 1. Теоретико-методологічні засади проблеми формування педагогічної культури	2	2	5	1
Тема 2. Сутнісно-змістова характеристика складових педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн).	2	2	5	1
Тема 3. Вітчизняний та зарубіжний досвід формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти.	2	2	5	1
Разом за змістовим субмодулем 1	6	6	15	3
ЗМІСТОВИЙ СУБМОДУЛЬ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ САМОРОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ.				
Тема 1. Структура та особливості вияву педагогічної культури.	2	2	5	1
Тема 2. Структурно-функціональна модель саморозвитку педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн) в процесі фахової підготовки.	2	2	5	1
Тема 3. Організаційно-методичне забезпечення саморозвитку педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн)	2	2	5	1
Разом за змістовим субмодулем 2	6	6	15	3
Всього годин	12	12	30	6

Впровадження змісту авторського навчального модуля здійснюється поетапно. Спочатку студенти усвідомлюють його мету і навчальні завдання. Потім відбувається теоретичне і практичне фахове навчання з формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн). Завершальним етапом є визначення результативності впровадження змістового навчального модуля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев В. І. Педагогіка творчого саморозвитку : інновац. курс.: навч. посібник для вузів. Харків : Вид-во Харків. ун-ту, 2016. 565 с
2. Бенін, В. Педагогічна культура : філософсько-соціологічний аналіз. : навч. посібник. Вінниця, 2012. 465 с.
3. Буряк В. К. Педагогічна культура: теоретико-методологічний аспект. Київ : Деміур. 2005. 232 с.
4. Гриньова В.М. Педагогічна культура : науково-метод. матеріали для студентів і викладачів. Харків : ХДПУ. 2000. Ч.І. 48 с.
5. Гриньова В.М. Педагогічна культура : науково-метод. матеріали для студентів і викладачів. Харків : ХДПУ. 2000. Ч.ІІ. 24 с.
6. Гриньова В.М. Педагогічна культура майбутнього вчителя : навчальний посібник для студентів, викладачів і вчителів. Харків: ХДПУ, 1996. 243 с.
7. Зелений, В. І. Вагомість педагогічної культури для майбутніх фахівців професій типу «людина-людина». *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 22. С. 56–61.
8. Онаць, О. Управління розвитком педагогічної культури вчителя. *Директор школи. Шкільний світ*. 2012. № 4. С. 4–10.
9. Освітньо-професійна програма «Професійна освіта (Дизайн)» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 26 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1mYugqcBjemM55vfk_YZe0M1K9F5Iwwfy/view (дата звернення 18.12.2022).
10. Пономарьов, О. С. Культура професійної діяльності в системі категорій педагогіки вищої школи. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2012. № 4. С 84-91..
11. Попелишкіна А. В. Шляхи формування педагогічної культури бакалаврів з професійної освіти (дизайн). *Збірник наукових праць викладачів, аспірантів, магістрантів і студентів факультету комп'ютерних наук, математики, фізики та економіки / ПНПУ імені В. Г. Короленка; редкол. : Т. М. Барболіна (голов. ред.) та ін. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка. 2024. С. 266–267.*
12. Щербань, П. Педагогічна культура – фундаментальна основа професійно-педагогічної діяльності майбутніх учителів. *Вища освіта України*. 2005. № 1. С. 66–73.

